

VOORWOORD

Op 4 maart 1994 werd de 'Vriendenkring van de Roksempuut' omgevormd tot de vzw 'De Vrienden van de Hoge Dijken'. De opening van het bezoekerscentrum 'De Grote Zaagbek' op 5 februari 1994 was een nieuwe stap voorwaarts om te komen tot een degelijke en gecoördineerde natuureducatie in en om het domein de Hoge Dijken. Sinds het tot stand komen heeft deze voormalige zandwinningsput nogal wat stof (of zand) doen opwaaien. Na jarenlange discussies opteerde de Vlaamse Gemeenschap uiteindelijk voor natuureducatie, aangevuld met zachte recreatievormen als hengelen en wandelen. De gemeentebesturen van Oudenburg en Jabbeke steunden reeds jaren volop deze beleidsvisie. Hun inbreng was dan ook essentieel voor het tot stand komen van de huidige werking rond het domein. De hoofddoelstelling van de vzw 'De Vrienden van de Hoge Dijken' is mee helpen organiseren en coördineren van natuureducatie in en om het domein. Samen met de dienst Natuurontwikkeling van de Vlaamse Gemeenschap, die eigenaar is van het domein en het volledig beheer op zich neemt, wordt gestreefd naar een optimaal functionerend bezoekerscentrum. Van hieruit kunnen scholen, verenigingen en individuele bezoekers kennis maken met het meest unieke natuurgebied uit onze regio! Wij danken u allen voor uw steun aan de vzw en hopen u binnenkort te mogen ontmoeten op het domein de Hoge Dijken.

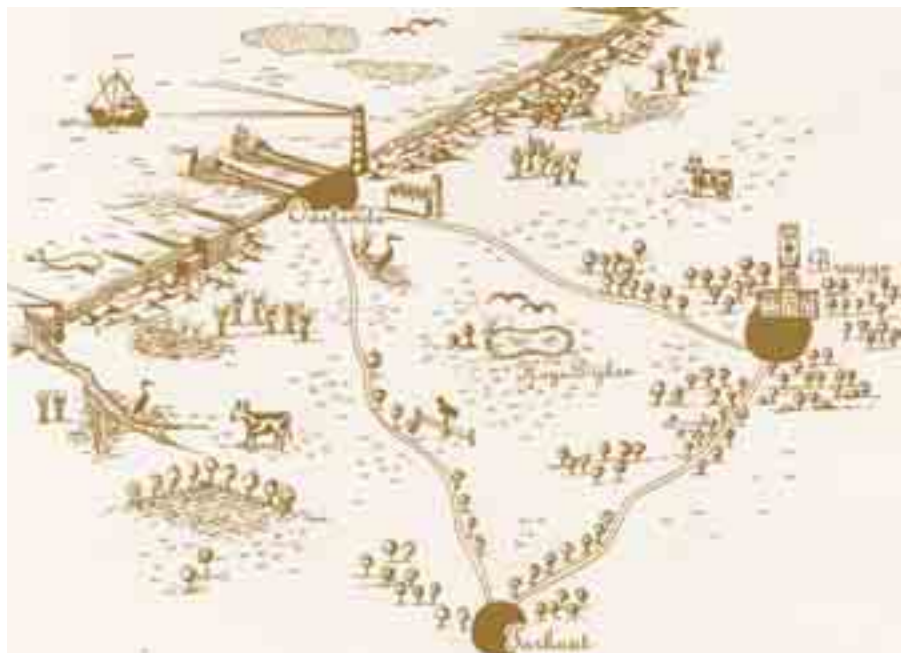
Dirk Peene,
Voorzitter.

Het domein 'De Hoge Dijken' (52 ha) kwam tot stand door de zandwinning, die nodig was voor de aanleg van de autoweg Jabbeke-Veurne (1973-76). Het gebied werd volledig afgesloten waardoor de natuur zich vlug herstelde van het menselijk ingrijpen.

De Hoge Dijken groeide snel uit tot een belangrijke voedsel- en rustplaats voor watervogels. In 1986 besliste de Vlaamse Regering het gebied uit te bouwen tot een natuureducatief centrum, met mogelijkheid tot stille recreatie (natuurbeleving, wandelen en hengelen).

Het gebied maakt deel uit van een landtong van de Zandstreek die ter hoogte van Zerkegem en Roksem-Ettelgem tussen het noordelijk Oudland en het zuidelijk Middelland van de Polders dringt. De geologische opbouw van de bodem in het gebied is typisch voor deze van de zandstreek.

De Hoge Dijken vormde een hoge rug ten opzichte van de lager gelegen polders en was tot in de jaren 70 een oude binnenduin, waar de plaatselijke straatnaam Duinenweg nog aan herinnert. Bij ontginning tijdens de aanleg van de autoweg Jabbeke-Veurne, bleek de laag wit zand 15 tot 20 meter dik. Momenteel zijn deze centrale gronden, waar de vijver zich bevindt, dus 'kunstmatig'. De N.W.-hoek van het reservaat werd in de jaren 50-60 gebruikt als stortplaats voor de gemeente Roksem.

BODEM

De grond in het gebied is overwegend droge grond. Voornamelijk in het zuiden en nabij de bestaande woningen treft men er een droge of matig droge zandgrond (met of zonder humus), bekend als podsol, aan. Podsol hangt in de zandstreek meestal met een vroegere heidevegetatie samen. Voor de zandontginning vormden de Hoge Dijken een typisch heidegebied, waar spontaan dopheide, brem en een zomereik voorkwam. Afgezien van een bosje met zomereik en lork werd het gebied als schraal grasland en akkerland voor rogge en gerst gebruikt.

DE ZANDWINNINGSPUT

In de jaren 70 werd bij de aanleg van de autoweg Jabbeke-Veurne het gebied van de Hoge Dijken door het Bestuur van Bruggen en Wegen als zandwinningsput ontgonnen. Op ongeveer 14 tot 15 meter diepte begon zich grondwater te vormen en werd het zand met zuigers afgezogen. Langs de steile oostelijke oever werd breuksteen gestort om de golfslag tegen te gaan. Bij de beëindiging van de werken ontstond een zandwinningsplas, die met zijn onmiddellijke omgeving op 29 juni 1983 aan de Vlaamse Gemeenschap voor recreatie werd overgedragen.

De oorspronkelijke nabestemming was immers recreatiegebied en dus werd de vijver in het begin van de jaren 80 door Bloso voor actieve waterrecreatie gebruikt. In het noorden werd door Bloso een bestaande woning heringericht en een depot gebouwd. In natuurmiddens besefte men de buitengewoon grote waarde van de Hoge Dijken voor watervogels, en onder druk van de lokale natuurvereniging werd in 1987-1988 door de Vlaamse Regering beslist om het gebied als natuurdomein aan het toenmalige bestuur van Waters en Bossen over te dragen.

FAUNA

De Hoge Dijken oefent een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op enorme aantallen en soorten watervogels. Sinds de jaren 80 werden heel wat gegevens verzameld. Oudere publicaties tonen het ornithologisch belang van het reservaat ten overvloede aan. Voor bepaalde soorten zoals wintertaling, smient en slobeend worden zo'n grote aantallen genoteerd dat de bekende beschermingsnormen worden overschreden en het reservaat voor de Europese populatie van deze soorten onmiskenbaar van groot belang is.

De Hoge Dijken is het meest waardevol als overwinteringsgebied. Jaarlijks overwinteren tot 6000 watervogels in en om het domein. Bij strenge winters loopt dit aantal soms op tot 10000 eenden en ganzen.

Tijdens de trekperiode, zowel in voor- als najaar, valt een grote diversiteit aan vogels te noteren: grutto, wulp, tureluur, zwarte ruiter, groenpootruiter, kempiaan, oeverloper, bosruiter, witgatje, watersnip, kluut, regenwulp, geoorde fuut, zomertaling, kleine plevier, zwarte stern, visdief, dwergmeeuw, beflijster, tapuit, bruine kiekendief, boomvalk, visarend, ooievaar, ...

Daarnaast zijn er nog de soorten die gedurende het hele jaar aanwezig zijn, zoals blauwe reiger, torenvalk, sperwer, Canadese gans, ijsvogel en knobbelzwaan.

Als broedvogels komen op de eerste plaats de zangvogels, waaronder de grote bonte specht, nachtegaal, spotvogel, fitis, tjiftjaf, grasmus, braamsluiper, zwartkop, rietgors, kleine karekiet, bosrietzanger, oeverzwaluw, bergeend, fuut, grauwe gans, kuifeend, knobbelzwaan, slobeend, geoorde fuut en kluut en natuurlijk de klassieke tuinvogels. De kolonie oeverzwaluwen (200 koppels) is de grootste in ons gewest. Het ligt voor de hand dat deze populatie oeverzwaluwen in Vlaanderen zeer belangrijk is. Het aantal broedgevallen kan zeker nog stijgen in de toekomst, indien de nodige rust gewaarborgd blijft. Vrijmaken en afgraven van de zandberm is dan ook een jaarlijkse verplichting.

Gedurende ruim 15 jaar vogelobservaties zijn in totaal meer dan 200 verschillende vogelsoorten waargenomen.

KLUUT: Sierlijke vogel met lange omhooggebogen snavel en lange blauwgrijze poten. Foerageert met zijwaarts maaierende snavel. Onregelmatige broedvogel en jaarlijkse zomergast aan de Hoge Dijken.

GROTE ZAAGBEK: Het paradepaardje van de 'Hoge Dijken'. Duikt en zwemt zeer behendig en krachtig. Broedt in holen bij visrijke wateren (=vis-eter). Doortrekker en wintergast. Verschijnt bij ons vanaf begin oktober en de laatste verdwijnen in de loop van de maand mei. Was de eerste zeldzame watervogel waargenomen aan de Hoge Dijken.

VISDIEFJE: Slanke vogel met in de zomer zwarte kopkap, orangerode snavel met zwarte punt en rode poten. Zomervogel, talrijke broedvogel, doortrekker in groot aantal. Regelmatig bij ons te zien tot eind oktober.

PIJLSTAART: Slanke zwemeend met lange hals en snavel, spitse staart. Veel te zien in ondiep water, schaarse broedvogel, doortrekker en wintergast. Regelmatig te zien bij ons vanaf september.

HYDROLOGIE EN HYDROGRAFIE

Het waterniveau van de zandwinningsput varieert tussen ongeveer 5 tot 6 meter TAW hoogte. Alhoewel door erosie enkele ondiepe zones zijn ontstaan, is de put op bepaalde plaatsen nog 15 meter diep. Ten zuiden van de put situeert zich de zogenaamde Rokseberg, vanwaar het water waarschijnlijk momenteel via aders naar de Hoge Dijken afvloeit. Door de relatieve hoge ligging van de gronden kennen deze echter nauwelijks stuwwater.

VEGETATIE

In het oosten en westen van het natuurreservaat behoort de vegetatie voornamelijk tot het schrale graslandtype. Op de zuidelijke afgevlakte helling, met de sterk uitgesproken schrale, zandige bodem komt de meest waardevolle vegetatie voor, met korstmosvegetaties, zandblauwtje, dwerg-viltkruid, hazepootje, ...

In het zuidelijk deel komen restanten van een heidevegetatie voor nabij en tussen een klein, maar oud zomereikenbosje. Verder komen nog struisgraszones voor.

In de inhammen, die eind de jaren 80 aangelegd werden, hebben zich typische vegetaties (russen, zeggen, ...) nabij en in het ondiepe, stilstaande water ontwikkeld.

Eind de jaren 80 heeft het Bestuur van Waters en Bossen ook op schrale, zandige bodems in het westen, noordoosten en een kleine plek in het zuiden, berken en zomereiken aangeplant. Her en der in deze bosjes werden ook witte abeel en Spaanse aak geplant. In het zuidwesten werden op zwaardere, vochtige podsolbodems enkele wilgen aangeplant.

ARCHEOLOGIE

De vondsten gedaan op de Roksempuut zijn van zeer groot belang voor onze kennis van de vroege middeleeuwen. Toen grensde de streek aan een uitgestrekt overstromingsgebied dat doorsneden werd door kreken en geulen. Op een zandrug bevonden zich de ruïnes van het laat Romeinse stenen castellum ; deze zullen ongetwijfeld een grote aantrekkingskracht hebben uitgeoefend. In elk geval blijkt meer en meer dat tijdens deze troebele periode het gebied heel wat intenser bewoond was dan aanvankelijk gedacht. Reeds tussen de twee wereldoorlogen werd bij zandwinningwerken op de Hoge Dijken in Zerkegem een nagenoeg volledige Merovingische pot aangetroffen.

Reconstructie van het woonstalhuis (ontwerp en realisatie Y. Hollevoet).

Tijdens de jaren zestig trof een Brugse amateur vondsten uit heel diverse periodes aan bij zandwinningswerken op een 3-tal plaatsen vlakbij de Millebeek. Het vondstenmateriaal omvat onder meer Merovingische aardewerkfragmenten met radstempelversiering.

Ze wijzen op de aanwezigheid van vroeg-middeleeuwse nederzettingssporen die bij de zandwinningwerken werden vernield.

In 1988-1989 werden, in het kader van een onderzoeksproject aan het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (Seminarie voor Archeologie, Universiteit Gent) opgravingen uitgevoerd op het domein van de Hoge Dijken. Bij het onderzoek kwamen vooral restanten van een kleine vroeg-middeleeuwse nederzetting uit de 5de – 10de eeuw aan het licht. Daarnaast leverden de opgravingen ook Romeinse sporen, bewoningsresten uit de ijzertijd (pre-Romeins) en vondsten uit het Neolithicum (de late steentijd) op.

Een eerste interpretatie van het opgravingsplan laat toe de plattegrond van verschillende Merovingische houten gebouwen te herkennen, waaronder de resten van een vrij imposante 7de-eeuwse constructie: het betreft wellicht een woonstalhuis, waarbij zowel mens als dier onder éénzelfde dak beschutting vonden.

De Karolingische sporen zijn iets minder talrijk. Ze omvatten vijf waterputten. De vijfde put betrof een ronde stenen waterput: de mantel bestond overwegend uit herbruikt Romeins bouwpuin afkomstig van het castellum van Oudenburg. Het vondstenmateriaal uit al deze putten laat toe het geheel nog in de 9de eeuw te situeren.

NATUUREDUCTIE

De hoofddoelstelling van de werking rond het domein is de natuureducatie. Centraal hierin staat het bezoekerscentrum 'De Grote Zaagbek' en de vier vogelkijkhutten die de Vlaamse Gemeenschap heeft gerealiseerd. Zowel voor de individuele bezoeker als voor groepen zijn er verschillende mogelijkheden. Verenigingen kunnen via een geleide wandeling in combinatie met een toelichting in het bezoekerscentrum, een inzicht krijgen in de waarde en het belang van het gebied. Voor scholen is er naast een lespakket voor ieder niveau, een specifieke begeleiding voorzien. Op het domein is ook een verwijzing naar een ter plaatse aanwezige archeologische site.

DE GROTE ZAAGBEK

Het bezoekerscentrum 'De Grote Zaagbek' staat ter beschikking voor de educatieve werking rond het domein.

Aan de hand van diavontages, videofilms, boeken, tijdschriften en ander permanent educatief materiaal bekomt men een inzicht in de waarde van de Hoge Dijken. 'De Grote Zaagbek' bevat o.a. een vergaderlokaal, een inkijsbibliotheek, een videotheek en een polyvalente zaal voor 40 personen. Het bezoekerscentrum is open op woensdag van 14.00 uur tot 17.00 uur en op zondag van 10 uur tot 12 uur.

TOEGANKELIJKHEID

Het domein is toegankelijk elke dag van zonsopgang tot zonsondergang. Voor individuele bezoekers zijn naast het bewegwijzerd pad met informatieve borden, ook de vier schuilhutten vrij beschikbaar.

Wandelen op het domein de Hoge Dijken is uitsluitend toegestaan op de aangeduide wandelpaden. Er is tevens mogelijkheid tot hengelen op de aangelegde vispontons tijdens vastgelegde periodes.

BEHEER

Het dagelijks beheer van het domein is in handen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Natuur in samenspraak met de stad Oudenburg, de gemeente Jabbeke en de v.z.w. Vrienden van de Hoge Dijken.

Voor alle informatie en inlichtingen in verband met het bezoekerscentrum 'De Grote Zaagbek' op het domein 'De Hoge Dijken', kunt u steeds contact opnemen met de v.z.w. Vrienden van de Hoge Dijken, Oude Bruggeweg 237 in Oudenburg, tel. 059/26 60 99, contactpersonen: Beernaert Cyriel, Goesmansweg 20 in 8460 Oudenburg, tel. 059/26 70 01 en Synaev Gabriël, Oude Stokerijstraat 2 in 8490 Jabbeke, tel. 050/81 20 79, of bij het stadsbestuur van Oudenburg, tel. 059/26 60 27, of het gemeentebestuur van Jabbeke, tel. 050/81 01 11.

BEHEERSWERKEN OP DE HOGE DIJKEN

Beheerswerken voor het behouden en bevorderen van de fauna en flora zijn noodzakelijk. Het plaatsen en creëren van broedmogelijkheden is noodzakelijk. Zo zijn er bvb. bepaalde uilensoorten die vruchteloos zoeken naar hollen in populieren en wilgen, de vele vlindersoorten die tevergeefs zoeken naar legplaatsen voor hun eitjes wegens het doodsproeien van brandnetels buiten het domein. Laten groeien en bloeien doet leven, ook dit zijn beheerswerken.

MAANDELIJKSE NATUURWANDELING

Iedere derde zondag van de maand wordt een geleide wandeling georganiseerd op of in de omgeving van 'De Hoge Dijken'. Gidsingen van groepen of scholen kunnen aangevraagd worden bij Gabriël Synaeve, Oude Stokerijstraat 2 in 8490 Jabbeke, tel. 050/81 20 79.

DOL-FIJN

Dol-fijn is een werking voor en door jongeren waar ze in groep op een speelse en actieve wijze werken met de items 'natuur' en 'milieu'. Wij bestaan reeds meer dan 3 jaar en onze doelgroep bestaat uit 8 tot 12 jarigen uit de regio Oudenburg – Jabbeke.

Wil je lid worden? Breng dan gewoon 300 Bef. mee naar één van onze volgende activiteiten. Onze thuisbasis is het bezoekerscentrum 'De Grote Zaagbek' op het domein de Hoge Dijken, Oude Bruggeweg 239, 8460 Roksem – Oudenburg.

Elke maand, van september tot juni, organiseren wij één activiteit op zaterdag. Activiteiten op het domein worden afgewisseld met excursies en regelmatig wordt ook samengewerkt met JMN-Middenkust.

Voor inlichtingen: contacteer Heidi Demeyer, Zeeweg 96, 8460 Roksem, tel. 059/25 08 50.

Om lid te worden van de v.z.w. 'Vriendenkring van de Hoge Dijken' wordt een jaarlijkse bijdrage van 200 Bef. gevraagd, te storten op rekeningnummer 068-2055083-68. Ieder lid ontvangt driemaandelijkse 'ZANDKORRELS', een natuur- en milieutijdschrift regio Middenkust.

Natuurwerken op de Hoge Dijken, samen met de school Ter Streepe.

Vrijmaken en afgraven zandberm voor woonst oeverwaluw.

Plaatsen van nestkastjes

De uitgifte van deze brochure werd volledig bekostigd door gemeente Jabbeke en stad Oudenburg. De inhoud werd verzorgd door de v.z.w. Vrienden van de Hoge Dijken. De vormgeving werd verzorgd door Véronique Vanhessche, medewerkster gemeente Jabbeke.

HET BESTUUR VAN DE V.Z.W. DE VRIENDEN VAN DE HOGE DIJKEN

- Dirk PEENE, Voorzitter-Coördinator Domein
Inkweg 2, 8460 Oudenburg, tel. 059/26 78 02
- Eugeen VANDERMEERSCH, Coördinatie Permanentie
Schoolstraat 28, 8490 Varsenare, tel. 050/38 90 64
- Cyriel BEERNAERT, Penningmeester
Goesmansweg 20, 8460 Oudenburg, tel. 059/26 70 01
- Freddy CORDY, Fotografie - Didactiek
Wilgenlaan 11, 8460 Oudenburg, tel. 059/26 51 62
- Gabriël SYNAEVE, Coördinator Gidsen
Oude Stokerijstraat 2, 8490 Jabbeke, tel. 050/81 20 79
- Johan VALCKE, Verantwoordelijke Bibliotheek en Videotheek
Merdaenspolder 18, 8434 Lombardsijde, tel. 058/24 22 26
- Christiaan SEVENHANT, Secretariaat
Oude Stokerijstraat 2, 8490 Jabbeke, tel. 050/81 20 79
- Heidi DEMEYER, Verantwoordelijke Dol-Fijn
Zeeweg 96, 8460 Oudenburg, tel. 059/25 08 50
- Website: www.dehogedijken.yucom.be

De vereniging heeft tot doel alles wat de algemene natuureducatie kan bevorderen, in het bijzonder in en om het domein de Hoge Dijken te Oudenburg-Jabbeke, te activeren, te steunen en aan te moedigen. Hieronder wordt o.a. verstaan het organiseren van wandelingen, cursussen, studiedagen en beheerswerken.